

PHÁT TRIỂN SẢN PHẨM DU LỊCH SINH THÁI KHU RAMSAR TRÀM CHIM HUYỆN TAM NÔNG TỈNH ĐỒNG THÁP

Nguyễn Minh Triết¹, Mai Võ Ngọc Thanh², Trần Thị Huỳnh Nga³

¹Cục thuế tỉnh Đồng Tháp, ²Công ti Vietravel – Chi nhánh Cần Thơ, ³Cục thuế thành phố Cần Thơ

Tác giả liên hệ: Email: nmtrietdt@gmail.com

Ngày nhận bài: 08-9-2017; ngày nhận bài sửa: 29-5-2018; ngày duyệt đăng: 17-01-2019

TÓM TẮT

Vườn quốc gia Tràm Chim có nhiều tiềm năng để phát triển du lịch sinh thái và là điểm thu hút du khách của tỉnh Đồng Tháp, nhất là từ khi được công nhận là khu Ramsar thứ 4 của Việt Nam và thứ 2000 của thế giới. Nơi đây cũng được xác định là điểm du lịch trọng điểm theo đề án phát triển du lịch tỉnh Đồng Tháp đến năm 2020. Bài viết phân tích, đánh giá các sản phẩm du lịch sinh thái ở khu Ramsar Tràm Chim qua cảm nhận của du khách, góp phần cung cấp cơ sở khoa học cho các cơ quan quản lý địa phương để có thể đưa ra những giải pháp phù hợp nhằm thu hút du khách trong thời gian tới.

***Từ khóa:** du lịch Đồng Tháp, du lịch sinh thái, khu Ramsar Tràm Chim.*

1. Đặt vấn đề

Tỉnh Đồng Tháp có nhiều cảnh quan thiên nhiên đặc sắc, có bề dày lịch sử văn hóa, với nhiều lễ hội dân gian truyền thống, người dân nơi đây thân thiện và hiếu khách... Đó là những điều kiện thuận lợi để Đồng Tháp phát triển các sản phẩm du lịch sinh thái, lịch sử, lễ hội, làng nghề, ẩm thực... Một số sản phẩm du lịch tiêu biểu của tỉnh, gắn liền với các địa danh trong vùng như khu di tích Xẻo Quýt – căn cứ kháng chiến chống Mĩ của vùng đồng bằng ngập lũ, di tích lăng cụ Nguyễn Sinh Sắc, di tích khảo cổ và kiến trúc nghệ thuật quốc gia đặc biệt Gò Tháp, khu Ramsar Tràm Chim, làng hoa kiểng Sa Đéc, nhà cổ Huỳnh Thủy Lê... Trong đó, khu Ramsar Tràm Chim – nơi lưu giữ gần như nguyên vẹn hệ sinh thái đất ngập nước của vùng lạt kín Đồng Tháp Mười với hệ động thực vật phong phú rất có giá trị trong việc phát triển các sản phẩm du lịch sinh thái. Căn cứ vào thế mạnh nổi bật này, tỉnh Đồng Tháp đã tập trung đầu tư để nơi đây có thể trở thành địa chỉ du lịch hấp dẫn và xây dựng sản phẩm du lịch riêng biệt theo chủ đề “Công viên chim tự nhiên của Đồng Tháp Mười – vương quốc của các loài chim”.

Mặc dù có nhiều tiềm năng to lớn nhưng vị thế về du lịch sinh thái của khu Ramsar Tràm Chim vẫn chưa được phát huy đúng mức: các sản phẩm du lịch chưa đa dạng, còn trùng lặp giữa các tuyến; cơ sở vật chất còn thiếu; vấn đề bảo vệ môi trường sinh thái, cảnh quan thiên nhiên và sự đa dạng sinh học chưa thực sự tốt... Mục tiêu đến năm 2020, theo đề án phát triển du lịch, tỉnh Đồng Tháp sẽ tổ chức đưa, đón và phục vụ 3,5 triệu lượt

khách, tổng doanh thu du lịch đạt 900-1000 tỉ đồng, vươn lên tốp đầu và là một trong những địa chỉ hấp dẫn nhất khu vực đồng bằng sông Cửu Long, là ưu tiên lựa chọn của du khách trong và ngoài nước. Để khu Ramsar Tràm Chim, với thế mạnh nổi bật đã được khẳng định của mình, có đóng góp xứng đáng vào mục tiêu trên, cần có những phân tích, đánh giá các sản phẩm du lịch sinh thái hiện có, từ đó cung cấp cơ sở khoa học cho các cơ quan quản lý ở địa phương nhằm đưa ra những giải pháp hợp lý, góp phần thu hút và nâng cao sự hài lòng của du khách.

2. Phương pháp nghiên cứu

2.1. Phương pháp thu thập số liệu

Số liệu thứ cấp được thu thập từ các đề tài, dự án, báo cáo có liên quan. Số liệu sơ cấp thu thập thông qua phỏng vấn trực tiếp khách du lịch. Để đánh giá các sản phẩm du lịch sinh thái khu Ramsar Tràm Chim, chúng tôi tiến hành theo hai bước. Đầu tiên, khảo sát thực tế tại khu Ramsar, ghi chép thông tin cẩn thận, tỉ mỉ về các sản phẩm du lịch sinh thái hiện có và thảo luận với 15 khách du lịch về trải nghiệm du lịch sinh thái của họ để hoàn chỉnh bảng câu hỏi. Sau đó, hoàn thiện bảng câu hỏi chính thức và tiến hành khảo sát thực tế với cỡ mẫu 185 du khách nội địa bằng phương pháp chọn mẫu thuận tiện. Đây là phương pháp chọn mẫu dựa vào cơ hội thuận tiện trong quá trình thực hiện dựa trên tính dễ tiếp xúc, cơ hội thuận tiện nhất để tiếp cận đáp viên.

Đối tượng phỏng vấn là những người đã đến khu Ramsar Tràm Chim với mục đích tham quan, tìm hiểu, nghiên cứu, trải nghiệm, được yêu cầu đưa ra ý kiến đánh giá về các sản phẩm du lịch sinh thái tại đây theo thang đo Likert 5 mức độ (1: rất không hài lòng/rất không hấp dẫn, 2: không hài lòng/không hấp dẫn, 3: trung bình/không ý kiến, 4: hài lòng/hấp dẫn, 5: rất hài lòng/rất hấp dẫn). Trong mẫu nghiên cứu, đáp viên là nam chiếm 47,57%, nữ chiếm 52,43%. Khách du lịch có độ tuổi từ 31 đến 40 tuổi chiếm tỉ trọng cao nhất (29,19%), từ 18 đến 30 tuổi chiếm 25,41%, từ 41 đến 50 tuổi chiếm 24,86% và từ 51 tuổi trở lên chiếm tỉ trọng thấp nhất (20,54%). Nhìn chung, độ tuổi của đáp viên khá đa dạng và chiếm tỉ trọng tương đồng nhau ở các nhóm tuổi, đảm bảo cho sự đại diện của mẫu nghiên cứu. Về trình độ học vấn, khách du lịch tham gia phỏng vấn có trình độ trung học phổ thông trở xuống chiếm 17,30%; trung cấp chiếm 13,51%; đại học, cao đẳng chiếm tỉ trọng lớn nhất (63,78%); và sau đại học chiếm tỉ trọng nhỏ nhất (5,41%).

Về nơi ở, đáp viên sống ở thành thị chiếm 92,97%, nông thôn chiếm 7,03%. Điều này phản ánh đúng thực tế, các khu du lịch sinh thái là địa chỉ có sức hấp dẫn lớn với người dân thành thị muốn tìm về thiên nhiên, tránh xa sự ồn ào, ô nhiễm ở các thành phố. Về nghề nghiệp, đáp viên là công chức, viên chức chiếm tỉ trọng 18,92%, sinh viên (17,84%), kinh doanh (15,13%) và nghề nghiệp khác (hưu trí, nội trợ, giáo viên, công nhân, phục vụ nhà hàng, khách sạn...) chiếm tỉ trọng lớn nhất (48,11%).

Bảng 1. Cơ cấu của mẫu nghiên cứu

Cơ cấu mẫu nghiên cứu	Số quan sát	Tỉ trọng (%)
Giới tính		
- Nam	88	47,57
- Nữ	97	52,43
Độ tuổi		
- Từ 18 đến 30 tuổi	47	25,41
- Từ 31 – 40 tuổi	54	29,19
- Từ 41 – 50 tuổi	46	24,86
- Từ 51 tuổi trở lên	38	20,54
Trình độ học vấn		
- Trung học phổ thông trở xuống	32	17,30
- Trung cấp	25	13,51
- Cao đẳng/Đại học	118	63,78
- Sau đại học	10	5,41
Nơi ở		
- Thành thị	172	92,97
- Nông thôn	13	7,03
Nghề nghiệp		
- Sinh viên	33	17,84
- Kinh doanh	28	15,13
- Công chức, viên chức	35	18,92
- Khác	89	48,11

Nguồn: Tính toán từ số liệu khảo sát

2.2. Phương pháp phân tích số liệu

Phương pháp phân tích số liệu chủ yếu là thống kê mô tả. Đây là phương pháp có liên quan đến việc thu thập, tóm tắt, trình bày, tính toán các đặc trưng khác nhau để phản ánh một cách tổng quát đối tượng nghiên cứu. Phương pháp này được sử dụng nhằm phân tích thông tin về đối tượng được phỏng vấn, tính tần số, trị số trung bình, giá trị lớn nhất, giá trị nhỏ nhất, độ lệch chuẩn... Nghiên cứu sử dụng thang đo Likert 5 mức độ, ý nghĩa từng giá trị trung bình đối với thang đo này được tính như sau: Giá trị khoảng cách = (Giá trị lớn nhất – Giá trị nhỏ nhất)/n = (5–1)/5 = 0,8. Trung bình: 1–1,8 (rất không hài lòng/rất không hấp dẫn); 1,81–2,6 (không hài lòng/không hấp dẫn); 2,61–3,4 (trung bình/không ý kiến); 3,41–4,2 (hài lòng/hấp dẫn); 4,21–5 (rất hài lòng/rất hấp dẫn). Phần mềm SPSS được sử dụng để mã hóa, phân tích số liệu sơ cấp.

3. Kết quả nghiên cứu

3.1. *Khái quát về khu Ramsar Tràm Chim*

Ramsar Tràm Chim là khu đất ngập nước thuộc vùng Đồng Tháp Mười, nằm trong địa giới hành chính của 5 xã (Phú Đức, Phú Hiệp, Phú Thành, Phú Thọ, Tân Công Sính) và thị trấn Tràm Chim, huyện Tam Nông, tỉnh Đồng Tháp. Khu Ramsar có tổng diện tích vùng lõi 7313 ha, tọa độ địa lí 10°40'-10°47' vĩ Bắc, 105°26'-105°36' kinh Đông. Đây là nơi bảo tồn hệ sinh thái đất ngập nước đặc trưng của vùng Đồng Tháp Mười, khu vực di trú của các loài chim di cư, đặc biệt là Sếu đầu đỏ, bảo tồn các loài động thực vật bản địa và các nguồn gen quý hiếm, phục vụ cho nghiên cứu môi trường tự nhiên và tài nguyên thiên nhiên (Vườn Quốc gia Tràm Chim, 2019).

Năm 1985, Ủy ban nhân dân tỉnh Đồng Tháp thành lập Công ti Nông lâm ngư trường Tràm Chim để trồng tràm và khai thác thủy sản. Năm 1986, Sếu đầu đỏ, còn gọi là Chim hạc hay Sếu cổ trụi, một trong mười lăm loài sếu còn lại trên thế giới, được tái phát hiện. Năm 1991, Tràm Chim trở thành khu bảo tồn thiên nhiên cấp tỉnh nhằm bảo vệ loài sếu quý hiếm. Ngày 02/02/1994, Thủ tướng Chính phủ ký Quyết định số 47/TTg thành lập khu bảo tồn thiên nhiên cấp quốc gia. Đến ngày 29/02/1998, Tràm Chim trở thành vườn quốc gia theo Quyết định số 253/1998/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ. Năm 2012, Vườn Quốc gia Tràm Chim được Ban thư kí Công ước Ramsar công nhận là khu Ramsar thứ tư của Việt Nam và cũng là khu Ramsar thứ 2000 của thế giới (Vườn Quốc gia Tràm Chim, 2019).

3.2. *Tài nguyên phát triển du lịch sinh thái khu Ramsar Tràm Chim*

Về điều kiện tự nhiên, khu Ramsar Tràm Chim có địa hình thấp trũng, độ cao trung bình từ 0,9m đến 2,3m so với mực nước biển. Khí hậu ổn định quanh năm, ít biến động lớn với nhiệt độ trung bình năm 27°C; cao nhất là 37°C vào tháng tư và thấp nhất là khoảng 16°C; độ ẩm trung bình năm 82-83%. Lượng mưa trung bình khoảng 1650 mm/năm (tập trung từ tháng 5-11, chiếm hơn 90%); tháng 1, 2, 3, 4 là những tháng khô hạn nhất. Số ngày mưa trung bình 110-160 ngày/năm. Chế độ thủy văn chịu sự chi phối của vùng châu thổ sông Mekong. Mạng lưới sông rạch tự nhiên khá dày, thời kì ngập lũ sâu từ 2,5 đến 3m vào năm có lũ lớn ở những nơi bàu, trũng (Phạm Xuân Hậu, 2016).

Đặc điểm địa mạo, thủy văn, thổ nhưỡng của khu Ramsar Tràm Chim mang những nét chung của vùng Đồng Tháp Mười – đồng lũ kín, một bồn trũng dạng lòng máng, vùng sinh thái hoàn chỉnh gồm các thềm cao, gò giồng, các đồng trũng, lung và các sông bao quanh. Hệ sinh thái đất ngập nước ở Tràm Chim đa dạng ở các kiểu quần xã thực vật sinh sống trên những điều kiện địa hình, địa mạo và đất đai khác nhau với trên 130 loài thực vật bậc cao, 185 loài thực vật nổi với 6 quần xã chính là quần xã rừng tràm, sen, mồm mồm, cỏ óng, lúa ma và cỏ năng. Hệ động vật hiện có 233 loài chim nước, 130 loài cá, 93 loài động vật nổi, 90 loài động vật đáy, 15 loài thú, khoảng 44 loài lưỡng cư và bò sát. Trong các loài chim nước có 16 loài có tên trong Sách Đỏ của IUCN ở các mức độ (EN, VU, R, T, V, E),

có 14 loài có tên trong Sách Đỏ của Việt Nam, 6 loài thuộc danh sách các loài nguy cấp, quý, hiếm ban hành kèm theo Nghị định số 32/2006/NĐ-CP của Chính phủ; 14 loài nằm trong danh mục của Công ước CITES. Trong 30 vườn quốc gia nói riêng và 164 khu rừng đặc dụng nói chung của Việt Nam, chỉ duy nhất khu Ramsar Tràm Chim có xuất hiện loài Sếu đầu đỏ (Phạm Thị Phượng và Ngô Thúy Liên, 2018).

Theo Phạm Xuân Hậu (2016), các vùng đệm của khu Ramsar Tràm Chim có khoảng trên 41.000 dân đang sinh sống với nguồn thu nhập chính là trồng lúa, tràm và đánh bắt thủy sản tự nhiên trên các kênh rạch (trồng lúa trong mùa khô, săn bắt cá và động vật hoang dã trong mùa lũ, thu hái lâm sản ngoài gỗ). Hệ thống cơ sở hạ tầng phục vụ đời sống và phát triển kinh tế (đường xá, trường học, y tế, điện, nước sạch, thông tin liên lạc...) còn khá hạn chế và việc nâng cao đời sống cộng đồng dân cư còn gặp nhiều khó khăn. Tuy nhiên, do người dân còn giữ nếp sống bình dị, phong tục, tập quán nông nghiệp, cùng những nghề thủ công truyền thống như làm khô cá lóc, dưa kiệu, đan đất... tạo nên nét đẹp nhân văn hấp dẫn, bổ sung cho các sản phẩm du lịch sinh thái ở khu Ramsar Tràm Chim.

3.3. Các sản phẩm du lịch sinh thái khu Ramsar Tràm Chim

Ở bước nghiên cứu sơ bộ, qua tìm hiểu, ghi chép, thảo luận với khách du lịch và nhân viên khu Ramsar cho thấy các sản phẩm du lịch sinh thái tại khu Ramsar Tràm Chim có thể phân thành các nhóm chính như sau:

- *Nhóm các hoạt động thường xuyên*: Tham quan theo các tuyến du lịch bằng phương tiện tắc rắng, xe điện, tàu kéo; dịch vụ ẩm thực với các món ăn đặc sản địa phương; mua quà lưu niệm và đặc sản (mắm, khô, mật ong, rượu hồng sen, các sản phẩm từ sen, gạo huyết rồng, đồ thủ công mỹ nghệ từ lục bình, gỗ, dẹt choàng, hoa cỏ khô...); thưởng thức đờn ca tài tử Nam Bộ – di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại, hò Đồng Tháp – di sản văn hóa phi vật thể cấp quốc gia; câu cá giải trí; bơi xuồng ngắm cảnh; tham quan nhà trưng bày trứng chim và cá nước ngọt; tìm hiểu, trải nghiệm hoạt động nuôi ong lấy mật (cách nuôi, chăm sóc, quay mật...) và thưởng thức các sản phẩm từ mật ong rừng; dịch vụ lưu trú qua đêm; dịch vụ homestay cùng ăn, ở, sinh hoạt với người dân địa phương...

- *Nhóm các hoạt động theo mùa*: Mùa nước nổi với các hoạt động du lịch trải nghiệm như thu hoạch lúa trời, dỡ chà bắt chuột, săn chuột đồng, trải nghiệm cuộc sống ngư dân Đồng Tháp Mười (giăng câu, giăng lưới, đặt trúm, đặt lợp, đặt lờ, cất vó, dỡ chà...), tham quan bãi chim sinh sản; ẩm thực mùa lũ; mùa khô với các hoạt động xem Sếu đầu đỏ trên đồng cỏ năng, ngắm hoa (Hoa nhĩ cán tím, Hoa hoàng đầu ẩn), ngủ lại trong rừng...

Bài viết đánh giá cảm nhận của du khách về các sản phẩm du lịch sinh thái nêu trên (xem Bảng 3 và 4). Các sản phẩm du lịch sinh thái này phù hợp với nhiều loại hình du lịch khác nhau như du lịch trải nghiệm, khám phá; du lịch học tập, nghiên cứu; du lịch tình nguyện viên bảo tồn các loài động thực vật quý, hệ sinh thái và môi trường; du lịch văn hóa; ẩm thực; du lịch cộng đồng, homestay; teambuilding; du lịch thiên... Hiện nay, khu

Ramsar Tràm Chim có khoảng năm tuyến tham quan với những đặc trưng rừng tràm, năng, cỏ ống, cỏ mồm, lúa ma, bèo hoa dâu, sen, cùng các loài chim nước như Cò trắng, Cò ma, Trích, Cúm nùm, Cồng cộc, Le le... gồm: (1) Tuyến 1 có tổng chiều dài 36km (3 giờ đi tắt ránh (vỏ lãi)), tham quan phía Tây khu A1 – khu đất ngập nước mang đậm nét hoang sơ với các sinh cảnh rừng tràm và đồng cỏ ngập nước theo mùa của vùng Đồng Tháp Mười; (2) Tuyến 2 có tổng chiều dài 28km (2 giờ 45 phút), tham quan hầu hết các sinh cảnh chủ yếu của hệ sinh thái đất ngập nước, quan sát các loài chim nước trong phân khu bảo vệ nghiêm ngặt (A1) của khu Ramsar; (3) Tuyến 3 có tổng chiều dài 28km (1 giờ 30 phút), tham quan các sinh cảnh lúa ma, cỏ năng và các loài chim nước; (4) Tuyến 4 dài 17km (1 giờ), tham quan hai kiểu sinh cảnh chủ yếu của hệ sinh thái đất ngập nước Đồng Tháp Mười và quan sát bãi chim nước trong phân khu A2 của khu Ramsar; (5) Tuyến 5 dài 12km (45 phút), nhìn tổng quan khu Ramsar Tràm Chim (Phạm Thị Phương và Ngô Thúy Liên, 2018).

Ngoài việc đánh giá về các hoạt động du lịch sinh thái nêu trên, bài viết còn phân tích cảm nhận của du khách về cảnh quan thiên nhiên, đội ngũ hướng dẫn viên/nhân viên phục vụ, giá cả dịch vụ, vấn đề an ninh, an toàn, cơ sở vật chất phục vụ du lịch, vấn đề bảo vệ môi trường sinh thái và cảnh quan thiên nhiên, phong tục tập quán của người dân địa phương. Bên cạnh đó, nghiên cứu cũng thăm dò ý kiến, quan điểm của du khách về tác động của du lịch sinh thái đến đa dạng sinh học khu Ramsar Tràm Chim, môi trường tự nhiên và cộng đồng dân cư vùng phụ cận.

3.4. Đánh giá của du khách về các sản phẩm du lịch sinh thái ở khu Ramsar Tràm Chim

Kết quả khảo sát 185 khách du lịch nội địa bằng bảng câu hỏi cấu trúc theo thang đo Likert 5 mức độ, thực hiện từ tháng 6/2018 đến tháng 12/2018 như sau (xem Bảng 2):

Bảng 2. Đánh giá của du khách về cảnh quan khu Ramsar Tràm Chim

TT	Nội dung	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Mức độ cảm nhận
1	Cảnh quan thiên nhiên hoang sơ	4,12	0,76	Hấp dẫn
2	Cảnh quan sông rạch và rừng nguyên sinh	4,37	0,61	Rất hấp dẫn
3	Không khí trong lành, thanh bình	4,45	0,68	Rất hấp dẫn
4	Cảnh quan cư trú, sản xuất của dân cư bản địa	3,38	0,78	Trung bình
5	Các hoạt động văn hóa địa phương	3,00	0,88	Trung bình
6	Sự đa dạng của các loài động, thực vật	4,02	0,76	Hấp dẫn

Nguồn: Tính toán từ số liệu khảo sát

Về cảnh quan khu Ramsar, Bảng 2 cho thấy phần lớn du khách cảm thấy hấp dẫn/rất hấp dẫn về các tiêu chí: cảnh quan thiên nhiên hoang sơ; cảnh quan sông rạch, rừng nguyên sinh; không khí trong lành, thanh bình; sự đa dạng của các loài động thực vật với điểm trung bình lần lượt là 4,12; 4,37; 4,45 và 4,02. Đối với hai chỉ tiêu cảnh quan cư trú, sản

xuất của dân cư bản địa và các hoạt động văn hóa địa phương, sự cảm nhận của du khách ở mức trung bình (3,38 và 3,00). Kết quả trên bị chi phối bởi các nguyên nhân: phần lớn khách du lịch đến từ khu vực thành thị (Bảng 1) nên yêu thích cảnh quan thiên nhiên hoang sơ, thanh bình của khu Ramsar; do đi theo tour hoặc đi trong ngày, ít có thời gian tìm hiểu cuộc sống, sản xuất và các hoạt động văn hóa của dân cư địa phương.

Về các hoạt động du lịch thường xuyên (xem Bảng 3), có 7/10 hoạt động du khách đánh giá hấp dẫn, gồm: tham quan theo tuyến du lịch bằng phương tiện tắc rắng; ẩm thực địa phương; thưởng thức đờn ca tài tử, hò Đồng Tháp; bơi xuồng ngắm cảnh; tham quan nhà trưng bày trứng chim, cá nước ngọt; tìm hiểu, trải nghiệm nuôi ong lấy mật và thưởng thức các sản phẩm từ mật ong rừng; homestay. Đây là các hoạt động du lịch độc đáo, khác biệt, khai thác được thế mạnh về cảnh quan, đặc sắc của khu Ramsar Tràm Chim so với các điểm du lịch khác nên được du khách đánh giá cao. Sản phẩm quà lưu niệm chưa phong phú, đa dạng, hoạt động câu cá giải trí trùng lặp và kém sức hấp dẫn, chất lượng dịch vụ lưu trú qua đêm tại khu Ramsar là những hoạt động chưa được du khách đánh giá cao nên cần tiếp tục cải thiện, nhất là chất lượng dịch vụ lưu trú chưa xứng tầm với khu du lịch sinh thái trọng điểm của tỉnh (điểm đánh giá lần lượt là 3,25; 2,87 và 3,17).

Bảng 3. Đánh giá của du khách về các hoạt động du lịch thường xuyên

TT	Hoạt động	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Mức độ cảm nhận
1	Tham quan theo tuyến du lịch bằng phương tiện tắc rắng, xe điện, tàu kéo	3,68	0,87	Hấp dẫn
2	Ẩm thực địa phương	3,45	0,85	Hấp dẫn
3	Sự đa dạng, độc đáo của sản phẩm quà lưu niệm và đặc sản	3,25	0,92	Trung bình
4	Thưởng thức đờn ca tài tử, hò Đồng Tháp	4,14	0,72	Hấp dẫn
5	Câu cá giải trí	2,87	0,83	Trung bình
6	Bơi xuồng ngắm cảnh	3,75	0,77	Hấp dẫn
7	Tham quan nhà trưng bày trứng chim, cá nước ngọt	3,83	0,82	Hấp dẫn
8	Tìm hiểu, trải nghiệm nuôi ong lấy mật và thưởng thức các sản phẩm từ mật ong rừng	3,96	0,78	Hấp dẫn
9	Lưu trú qua đêm tại khu Ramsar	3,17	0,76	Trung bình
10	Dịch vụ homestay cùng ăn, ở, sinh hoạt với người dân địa phương	3,59	0,91	Hấp dẫn

Nguồn: Tính toán từ số liệu khảo sát.

Bên cạnh các hoạt động du lịch diễn ra thường xuyên, khu Ramsar Tràm Chim còn có các hoạt động du lịch sinh thái đặc trưng theo mùa rất thú vị, được du khách đánh giá từ hấp dẫn đến rất hấp dẫn (xem Bảng 4), tiêu biểu như:

- Tham quan bãi chim sinh sản: Từ tháng 9 đến tháng 11 hàng năm là thời gian chim, cò tập trung sinh sản tại bãi chim thuộc phân khu A2 trên diện tích khoảng 2ha với hơn 6000 cá thể các loại, thích hợp cho những du khách thích tìm hiểu, khám phá thiên nhiên hoang dã.

- Thu hoạch lúa trời: Lúa trời (còn gọi là lúa ma) không được gieo sạ mà mọc tự nhiên trên các cánh đồng nước mênh mông của Đồng Tháp Mười, chống chịu được môi trường khắc nghiệt như khô hạn, lũ lụt, phèn mặn và sâu bệnh. Từ tháng 8 đến tháng 12, cây lúa vươn dài, ngoi lên mặt nước, trổ đồng, đơm bông, vô hạt, chín lúc nửa đêm và rụng lúc mặt trời mọc. Bông lúa ma to, dài, thẳng, hạt thưa, nhỏ... Khu Ramsar Tràm Chim có tổ chức hoạt động du lịch trải nghiệm thu hoạch lúa trời ở 134ha khu vực trạm Phú Hiệp, Phú Đức (chiếm 16% diện tích lúa trời hiện có) bằng xuồng và phương tiện thu hoạch được trang bị sẵn. Do gắn chặt với cuộc sống của người dân chôn bưng biển Đồng Tháp Mười xưa, hoạt động này rất được du khách yêu thích, tìm hiểu và trải nghiệm.

- Mùa nước nổi: Từ tháng 8 đến tháng 11 âm lịch, khu Ramsar Tràm Chim liên kết, hợp tác với các hộ dân địa phương thực hiện tour, tuyển đề khách tham quan trải nghiệm cuộc sống ngư dân Đồng Tháp Mười như thả lưới, giăng câu, đặt lờ... bắt cua, ốc, lươn, cá các loại hoặc dỡ chà bắt chuột, đi săn chuột đồng.

Bảng 4. Đánh giá của du khách về các hoạt động du lịch theo mùa

TT	Hoạt động	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Mức độ cảm nhận
Mùa nước nổi				
1	Thu hoạch lúa trời	4,69	0,56	Rất hấp dẫn
2	Dỡ chà bắt chuột, đi săn chuột đồng	4,66	0,55	Rất hấp dẫn
3	Trải nghiệm cuộc sống ngư dân Đồng Tháp Mười	4,24	0,57	Rất hấp dẫn
4	Tham quan bãi chim sinh sản	3,92	0,68	Hấp dẫn
Mùa khô				
1	Xem Sếu đầu đỏ trên đồng cỏ năng	4,30	0,59	Rất hấp dẫn
2	Ngắm Hoa hoàng đầu ẩn, nhĩ cán tím	4,22	0,57	Rất hấp dẫn
3	Ngủ lại trong rừng	3,45	0,73	Hấp dẫn

Nguồn: Tính toán từ số liệu khảo sát.

- Do giữ được trọn vẹn vẻ đẹp hoang sơ cùng sự có mặt của những hệ sinh thái phong phú, mực nước và thảm thực vật dần được phục hồi nên các hoạt động du lịch vào mùa khô cũng được du khách đánh giá cao, nhất là xem Sếu đầu đỏ trên đồng cỏ năng. Đây là loài chim quý hiếm tại miền Nam, nằm trong Sách Đỏ Việt Nam và Sách Đỏ IUCN của thế giới. Ngoài ra còn có các hoạt động như trải nghiệm ngủ trong rừng, ngắm Hoa nhĩ cán tím, Hoa hoàng đầu ẩn nở. Hoa hoàng đầu ẩn chỉ nở rộ vào cuối tháng 11 (âm lịch), kéo dài hơn 1 tháng, thời gian nở từ 9-12 giờ trong ngày. Hoa mọc trên ống tròn nhỏ, đầu có

nhiều búp hoa, khi nở xòe ra một màu vàng rực như chiếc án. Để ngắm được hoa, khách tham quan phải đi tắc rắng hơn 30 phút và lội bộ hơn 2km. Cánh đồng Hoa hoàng đầu ấn thuộc khu A4 của khu Ramsar Tràm Chim.

Về chất lượng các dịch vụ hỗ trợ (xem Bảng 5), khách du lịch hài lòng về vấn đề đảm bảo an ninh, an toàn và đội ngũ hướng dẫn viên/nhân viên phục vụ (về thái độ, kiến thức, kỹ năng, trang phục, sự chuyên nghiệp...), điểm trung bình lần lượt là 3,72 và 3,87. Nguyên nhân do thời gian qua, việc đảm bảo an toàn cho du khách được Ban quản lý khu du lịch đặt lên hàng đầu. Khách tham quan bằng xuồng, tắc rắng... đều được trang bị áo phao và các thiết bị cứu hộ. Đội ngũ hướng dẫn viên/nhân viên phục vụ được đào tạo về chuyên môn, nghiệp vụ, thái độ, kỹ năng, có tác phong chuyên nghiệp. Người dân địa phương tham gia hướng dẫn du lịch với sự chân thành, cởi mở, hiểu khách cũng tạo được thiện cảm tốt. Tuy nhiên, về cơ sở vật chất phục vụ du lịch, giá cả dịch vụ và vấn đề bảo vệ môi trường sinh thái, mức độ đánh giá của du khách chỉ ở mức trung bình do một số nguyên nhân như: tiếng ồn và khí thải từ tắc rắng có nguy cơ ảnh hưởng đến môi trường tự nhiên, thiếu thùng chứa rác, thùng rác bốc mùi hôi và vấn đề vệ sinh ở các trạm dừng chân chưa đảm bảo, thiếu biển báo “không vứt rác xuống sông”, chất lượng món ăn chưa tương xứng với chi phí ăn uống, một số du khách thiếu ý xả rác xuống kênh rạch khi tham quan... Đây là những yếu tố chưa làm hài lòng du khách, cơ quan quản lý, khai thác du lịch cần đặc biệt lưu ý để cải thiện tốt hơn nhằm nâng cao hơn nữa giá trị của các sản phẩm du lịch sinh thái khu Ramsar Tràm Chim.

Bảng 5. Đánh giá của du khách về chất lượng dịch vụ hỗ trợ

TT	Tiêu chí	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Mức độ đánh giá
1	Cơ sở vật chất phục vụ du lịch (tắc rắng, xe điện, tàu kéo, áo phao, thùng rác, nhà vệ sinh...)	3,26	0,81	Trung bình
2	Giá cả dịch vụ phù hợp (ăn uống, vé tham quan, đặc sản và quà lưu niệm...)	3,12	0,68	Trung bình
3	Vấn đề đảm bảo an ninh, an toàn cho du khách	3,72	1,04	Hài lòng
4	Chất lượng đội ngũ hướng dẫn viên/nhân viên phục vụ (thái độ, kiến thức, kỹ năng, trang phục, sự chuyên nghiệp...)	3,87	0,83	Hài lòng
5	Vấn đề bảo vệ môi trường sinh thái	3,09	0,55	Trung bình

Nguồn: Tính toán từ số liệu khảo sát.

Trên quan điểm của khách du lịch, hoạt động du lịch sinh thái tại khu Ramsar Tràm Chim có cả ảnh hưởng tích cực lẫn tiêu cực đến đa dạng sinh học, cảnh quan thiên nhiên; môi trường tự nhiên khu Ramsar; và cuộc sống, bản sắc văn hóa truyền thống của dân cư địa phương ở các vùng phụ cận (xem Bảng 6). Vấn đề đặt ra cho cơ quan quản lý là cần có

giải pháp đột phá để phát huy tối đa những mặt tích cực và hạn chế đến mức thấp nhất các tác động không mong muốn.

Kết quả khảo sát cho thấy, trên quan điểm của du khách, nếu phát triển du lịch quá mức, sự đa dạng sinh học và cảnh quan thiên nhiên, môi trường tự nhiên khu Ramsar Tràm Chim sẽ bị ảnh hưởng tiêu cực nhiều hơn là tích cực. Tài nguyên thiên nhiên có thể bị suy giảm và ngày càng cạn kiệt, gây mất cân bằng sinh thái. Các chất thải, khí thải từ du lịch gây ảnh hưởng xấu tới môi trường, hạn chế sự phát triển của một số loài sinh vật và gây suy giảm sự đa dạng sinh học của khu Ramsar. Bên cạnh đó, việc xây dựng, phát triển các khu vui chơi, giải trí, các dịch vụ du lịch như nhà hàng, khách sạn... tại khu Ramsar sẽ phá hủy cảnh quan thiên nhiên, thu hẹp khu vực sinh sống và chất lượng môi trường sống của nhiều loài động thực vật quý hiếm. Tuy nhiên, bên cạnh những mặt tiêu cực, việc phát triển du lịch sinh thái giúp khu Ramsar Tràm Chim phát huy được tiềm năng, lợi thế kinh tế sẵn có, qua đó thúc đẩy hoạt động bảo tồn đa dạng sinh học một cách tự giác và mang tính xã hội hóa. Bên cạnh đó, việc phát triển các sản phẩm du lịch sinh thái giúp khu Ramsar có thêm kinh phí đầu tư cho công tác bảo tồn đa dạng sinh học, bảo vệ môi trường và cảnh quan tự nhiên. Vì vậy, việc phát triển “du lịch có trách nhiệm” là yêu cầu cấp thiết không chỉ ở các cơ quan quản lý mà còn ở sự ý thức và hành vi của du khách để việc phát triển du lịch sinh thái khu Ramsar Tràm Chim thực sự bền vững, hiệu quả.

Bảng 6. Đánh giá của du khách về tác động của du lịch đến khu Ramsar Tràm Chim

TT	Ảnh hưởng của du lịch sinh thái	Tích cực		Tiêu cực		Cả hai	
		Số lượng	%	Số lượng	%	Số lượng	%
1	Đa dạng sinh học và cảnh quan thiên nhiên khu Ramsar	34	18,38	84	45,40	67	36,22
2	Môi trường tự nhiên khu Ramsar	28	15,14	88	47,57	69	37,29
3	Dân cư địa phương và bản sắc văn hóa truyền thống	98	52,97	26	14,05	61	32,98

Nguồn: Tính toán từ số liệu khảo sát.

Đối với cộng đồng dân cư địa phương, việc phát triển du lịch sinh thái ở khu Ramsar Tràm Chim mang lại nhiều tích cực hơn tiêu cực. Du lịch góp phần nâng cao thu nhập và chất lượng cuộc sống người dân, tiêu thụ tại chỗ các sản phẩm từ nông sản và đặc sản địa phương. Nhận thức của người dân về bảo vệ môi trường sinh thái và sự đa dạng sinh học của khu Ramsar cũng ngày càng nâng cao. Tuy nhiên, việc phát triển du lịch cũng là động cơ thúc đẩy người dân lấn chiếm trái phép khu Ramsar để thu hoạch thực vật và các sản phẩm động vật bán cho du khách, khiến một số loài động thực vật ở trạng thái nguy cấp, có nguy cơ tuyệt chủng như trăn đất, rắn ráo, rùa nấp, rùa vàng, chim mèo, sếu, cá da trâu, cá

hồ và các loài lúa ma, năng kim, môm môm, lộc vùng... (Phạm Xuân Hậu và Trương Thị Thanh Tuyền, 2017). Bên cạnh những hộ dân giữ được bản sắc văn hóa, nét sinh hoạt, sản xuất truyền thống để phục vụ du lịch thì quá trình “đô thị hóa” đã khiến nếp sống bình dị vốn có ở làng quê – một nét đẹp góp phần thu hút du khách – cũng dần mất đi.

4. Một số giải pháp phát triển sản phẩm du lịch sinh thái khu Ramsar Tràm Chim

Từ kết quả nghiên cứu, chúng tôi đề xuất một số giải pháp để phát triển sản phẩm du lịch sinh thái khu Ramsar Tràm Chim như sau:

- Coi trọng vấn đề bảo tồn, tái tạo thiên nhiên. Phối hợp với các tổ chức trong nước và quốc tế nghiên cứu, giữ gìn, phát triển tài nguyên du lịch. Ban Quản lý khu Ramsar cần điều tiết, quản lý tốt mực nước nhằm tạo môi trường sống cho các loài động thực vật vì chế độ nước ảnh hưởng đến đặc tính đất, làm thay đổi thành phần các quần xã thực vật - nơi trú ngụ, sinh sản của các loài chim nước. Hạn chế sự xâm lấn của các loài động thực vật gây hại như ốc bươu vàng, cá lau kiếng, cây mai dương... đồng thời trồng tre gai, bằng lăng, dừa, me chua, trâm... để tái tạo đa dạng sinh học. Hơn nữa, cần nghiên cứu các giải pháp ứng phó với biến đổi khí hậu kịp thời, hiệu quả, tăng cường công tác phòng chống cháy rừng, đốt rừng có kiểm soát và phủ xanh các thảm thực vật.

- Tăng cường công tác xúc tiến, quảng bá, xây dựng thương hiệu du lịch chủ đề “Công viên chim tự nhiên của Đồng Tháp Mười – vương quốc của các loài chim” và tuyên truyền, nâng cao ý thức của người dân thực hành du lịch có trách nhiệm. Giới thiệu sản phẩm du lịch sinh thái khu Ramsar Tràm Chim, sự đa dạng sinh học, cảnh quan thiên nhiên và cuộc sống người dân địa phương trên các phương tiện truyền thông, đặc biệt là các trang web, hội chợ xúc tiến du lịch, các ấn phẩm, sách, tạp chí du lịch. Nâng cao nhận thức bảo tồn, giữ gìn và phát huy giá trị của khu Ramsar, ý thức bảo vệ môi trường cho cư dân địa phương. Khuyến khích sự tham gia của cộng đồng địa phương vào hoạt động du lịch như cung cấp dịch vụ ăn uống với món ăn đặc sản; hướng dẫn du khách tham quan, tìm hiểu, trải nghiệm du lịch; dịch vụ homestay cùng các hình thức vui chơi giải trí... Khai thác hợp lý tài nguyên thiên nhiên, chấm dứt các hoạt động phá rừng, săn bắt bừa bãi của dân cư vùng đệm. Mở lớp đào tạo, bồi dưỡng ngắn hạn, nâng cao sự hiểu biết của cộng đồng về lợi ích, trách nhiệm phát triển du lịch; về kỹ năng, nghiệp vụ, cách hướng dẫn, giao tiếp để người dân thực sự là đối tượng được hưởng lợi từ phát triển du lịch.

- Bên cạnh các sản phẩm du lịch sinh thái được du khách đánh giá cao, cần nghiên cứu, phát triển những sản phẩm du lịch mới như trải nghiệm nghề nuôi tôm, nuôi cá tra ở các hộ dân quanh vùng đệm; trải nghiệm bắt diết ốc bươu vàng, trồng lúa, tát đìa bắt cá, trồng ấu, hái ấu, hái sen...; kết hợp khai thác du lịch thiên, tịnh tâm trong sự gần gũi với thiên nhiên (Phạm Xuân Hậu, 2016); du lịch trang trại, du lịch cộng đồng, homestay; du lịch tình nguyện viên... Kết hợp du lịch sinh thái khu Ramsar Tràm Chim với các loại hình du lịch khác như tham quan các di tích lịch sử, văn hóa, lễ hội, làng nghề... Hỗ trợ, khuyến khích các công ti du lịch, lữ hành khai thác các tour tuyến trải nghiệm các sản phẩm du lịch

sinh thái đặc trưng tại khu Ramsar.

- Làm tốt công tác bảo vệ môi trường khu Ramsar như bố trí thêm thùng rác ở các điểm dừng chân, đài quan sát và trên phương tiện đi lại như tắc rắng, tàu thuyền. Đặt thêm các biển báo hướng dẫn quy tắc ứng xử với môi trường tại khu du lịch; hướng dẫn du khách những yêu cầu, trách nhiệm bảo vệ môi trường và đa dạng sinh học, không mang túi ni lông và vứt rác bừa bãi xuống kênh rạch, tuân thủ chặt chẽ các quy định của điểm đến. Ban Quản lí cần thay thế máy móc sử dụng nhiên liệu hóa thạch bằng máy năng lượng mặt trời nhằm giảm ô nhiễm nguồn nước do xăng dầu rò rỉ và khói bụi, tiếng ồn.

- Đầu tư phát triển cơ sở hạ tầng giao thông, phương tiện vận chuyển, bến bãi, nhà vệ sinh, cửa hàng quà lưu niệm, nhà ăn, nơi lưu trú... đảm bảo phục vụ tốt nhất cho du khách với mức giá phù hợp và vẫn duy trì ổn định môi trường sinh thái, đa dạng sinh học theo quy định của Công ước Ramsar quốc tế. Trong xây dựng nên sử dụng vật liệu thân thiện với môi trường, hạn chế tối đa các công trình hiện đại hay bê tông hóa quá mức cần thiết.

5. Kết luận

Đẩy mạnh du lịch là một trong ba nhiệm vụ trọng tâm của chiến lược phát triển kinh tế – xã hội tỉnh Đồng Tháp đến năm 2020 nhằm thúc đẩy tăng trưởng kinh tế, góp phần tạo việc làm, nâng cao thu nhập cho lao động dôi dư trong quá trình tái cơ cấu, hiện đại hóa nền nông nghiệp và tiêu thụ tại chỗ sản phẩm nông sản. Vườn Quốc gia Tràm Chim được định vị là thương hiệu du lịch sinh thái tiêu biểu của tỉnh. Kết quả nghiên cứu cho thấy, bên cạnh vẻ đẹp cảnh quan thiên nhiên hoang sơ, sông rạch và rừng nguyên sinh của vùng đất lệt kín Đồng Tháp Mười, không khí trong lành, thanh bình, cùng sự đa dạng của các loài động thực vật, thì khu Ramsar Tràm Chim còn thu hút du khách bởi các sản phẩm du lịch sinh thái nổi trội như trải nghiệm thu hoạch lúa trời, dỡ chà bắt chuột, đi săn chuột đồng, trải nghiệm cuộc sống ngư dân, tham quan bãi chim sinh sản, xem Sếu đầu đỏ, ngắm Hoa hoàng đầu ấn và nhĩ cán tím, thưởng thức đờn ca tài tử Nam Bộ và hò Đồng Tháp, tìm hiểu nuôi ong lấy mật và thưởng thức các sản phẩm từ mật ong rừng, du lịch ẩm thực, homestay. Do vậy, cần bảo tồn, khai thác tài nguyên khu Ramsar để phát triển du lịch một cách có trách nhiệm, và ngược lại, phát triển du lịch sinh thái để bảo vệ tài nguyên theo hướng bền vững. Bên cạnh đó, một số dịch vụ hỗ trợ chưa được du khách đánh giá cao như cơ sở vật chất, giá cả, vấn đề bảo vệ môi trường nên cần có sự quan tâm cải thiện nhiều hơn từ các cơ quan chức năng. Ban Quản lí khu Ramsar cần tìm hiểu, sáng tạo sản phẩm du lịch mới. Dựa trên đánh giá của du khách, bài viết đề xuất một số giải pháp góp phần phát triển các sản phẩm du lịch sinh thái nổi trội tại khu Ramsar Tràm Chim. Với các giải pháp đã nêu, nếu có sự hợp tác của cơ quan quản lí, doanh nghiệp du lịch, lữ hành, cộng đồng dân cư địa phương, đặc biệt là khách du lịch, thì trong tương lai không xa, khu Ramsar Tràm Chim sẽ có vị thế vững chắc trong chiến lược phát triển du lịch của tỉnh, là điểm đến hấp dẫn trên bản đồ du lịch đồng bằng sông Cửu Long.

❖ **Tuyên bố về quyền lợi:** Các tác giả xác nhận hoàn toàn không có xung đột về quyền lợi.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Phạm Thị Phượng, Ngô Thúy Liên. (2018). Giải pháp phát triển du lịch sinh thái bền vững tại vườn quốc gia Tràm Chim trong cách mạng công nghiệp 4.0. TPHCM: *Kí yếu Hội thảo khoa học: Phát triển du lịch trong cách mạng công nghiệp 4.0.*
- Phạm Xuân Hậu. (2016). Giải pháp tăng cường thu hút khách cho điểm đến du lịch khu Ramsar Tràm Chim (Tam Nông, Đồng Tháp). TPHCM: *Tạp chí Khoa học Đại học Văn Hiến, 11.*
- Phạm Xuân Hậu, Trương Thị Thanh Tuyền. (2017). Đánh giá tiềm năng để phát triển điểm đến du lịch sinh thái tại khu Ramsar Láng Sen (tỉnh Long An). TPHCM: *Tạp chí Khoa học Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh, 14(11).*
- Wikipedia. (03/02/2019). *Vườn quốc gia Tràm Chim.* Khai thác từ https://vi.wikipedia.org/wiki/V%C6%B0%E1%BB%9Dn_qu%E1%BB%91c_gia_Tr%C3%A0m_Chim.

DEVELOPING ECOLOGICAL TOURISM PRODUCTS OF TRAM CHIM NATIONAL PARK IN TAM NONG DISTRICT, DONG THAP PROVINCE

Nguyen Minh Triet¹, Mai Vo Ngoc Thanh², Tran Thi Huynh Nga³

¹ *Dong Thap Department of Taxation*

² *Viet Nam Travel and Marketing Transports Joint Stock Company Vietravel – Can Tho Branch*

³ *Can Tho Department of Taxation*

Corresponding author: Email: nmtrietdt@gmail.com

Received: 08/9/2017; Revised: 29/5/2018; Accepted: 17/01/2019

ABSTRACT

Tram Chim National Park has many potentials for ecotourism development and is a tourist attraction destination of Dong Thap province, especially when it is recognized by the Ramsar Convention Organization as the 4th Ramsar site of Viet Nam and the 2.000th Ramsar site of the world. It is also identified as a key tourist destination according to the Dong Thap's tourism development project till 2020. The article will analyze and evaluate the ecotourism products in Tram Chim National Park through the perception of visitors to provide scientific basis for local management agencies to have appropriate solutions to the attraction of tourists for this destination in the near future.

Keywords: Dong Thap tourism, ecotourism, Tram Chim National Park.